THE IMAGE OF THE THEACHER IN THE WORK OF MIHAIL SADOVEANU AND GALA GALACTION

Diana Teodora Cozma
PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca – Baia Mare Northern University Center

Abstract: Romanian literature include writings of remarkable artistic value, in which is appreciated beautiful and meritorious work of exceptional teachers, founders of human destines. At Mihail Sadoveanu and Gala Galaction, the teacher is viewed from the perspective of an apostle, which gives the individual a place between the holy and good.

Keywords: teacher, apostle, patriotism, sacredness, profession.

Imaginea primordială a şcolii, precum şi importanţa deosebită a acesteia, se regăseşte cu succes în memorialistica remarcabilului scriitor Nichifor Crainic, *Zile albe, Zile negre*. Scriitorul îi blamează şi îi critică dur pe toţi cei care se abat de la profesiunea intelectuală: „Nu pot suferi oamenii care îşi bat joc de şcoala unde au învăţat. Ei au ceva din monştrii denaturaţi al căror lapte l-au supt. Precum trenul nu ajunge la ţintă decît pe drumul de fier, la orice profesiune intelectuală se ajunge prin şcoală.”[1]

După cum afirmă şi Ion Buzaşi în prefaţa cărţii *Învăţătorii în limba română*, „multe se pot uita, multe sunt înceţoşate în pîcla amintirilor, dar prima zi de şcoală rămîne vie şi luminoasă în mintea şi inima noastră. Cu o intuiţie care nu este a limpezimii de conştiinţă, dar care drămuieşte bine importanţa momentului, copilul aşezat cuminte, cu ochii măriţi de uimire în banca de neuitat din clasa I, trăieşte clipe a căror importanţă şi unicitate îl transfigurează. Emoţia de pe chipul său este nu numai consecinţa firească a începutului de viaţă şcolară – în fond începutul adevărat al vieţii – ci şi al întîlnirii cu o fiinţă care are puterea, răbdarea, măiestria şi mai ales dragostea să-i dezvăluie corola de minuni a lumii.”[2]

George Călinescu în „Contemporanul” din 11 noiembrie 1960, afirmă despre opera remarcabilului scriitor Mihail Sadoveanu, că înregistrează „realismul unui Balzac şi melancolia aspră a lui Miron Costin.”[3]

Nuvela *Domnu Trandafir*, prezintă evocările unui personaj real, învăţătorul Busuioc, de la Şcoala primară din satul Vatra de lîngă Paşcani, pe care prozatorul o frecventează începînd cu anul 1908. Sadoveanu, schiţează asemenea unui pictor, portretul dascălului, considerîndu-l pe acesta un model demn de urmat: „Omul simplu, care îşi face datoria în condiţii improprii (Toate patru clasele erau grămădite într-o odaie largă) ştie să-i atragă pe elevi, spunîndu-le istoriile minunate cu Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul.”[4]

Învăţătorul care, „cu greu îşi ducea gospodăria lui”[5], se detaşează complet atunci cînd vine vorba de griji şi necazuri, dăruindu-se întru totul meseriei sale. Ştiind să dea copiilor acea învăţătură sufletească, dascălul este privit ca un apostol, deosebit de sugestivă fiind în acest sens construcţia de factură biblică „să ne dea cu dragoste învăţătura de toate zilele.”

[1] Nichifor Crainic, *Zile albe- zile negre. Memorii*, vol. I, Ed. Casa Editorială Gândirea, Bucureşti, 1999, p.48
[2] Ion Buzaşi, Ioan Bordean, Serafina Ambăruş-Bînţu, *Învăţătorii în literatura română*, Ed.Limes, Cluj-Napoca, 2004, p.5
[3] Ibidem.,p.13
[4] Ibidem
[5] Ibidem

BDD-A30539 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:35 UTC)

Deşi rămîne unul dintre anonimii acestei lumi, dascălul este un om deosebit care predă din pasiune şi din dragoste pentru copii, deşi „nimeni nu se interesa cum mergea şcoala lui."[6]

Om simplu, fără solemnităţi de circumstanţă, domnul Trandafir, îşi ţine orele într-o manieră personală şi originală, chiar şi atunci cînd şcoala este vizitată de un ministru şi de un inspector şcolar. Dascălul „face o lecţie, uite aşa, cum o făcea el totdeauna, fără a şti cine sunt cei doi orăşeni curioşi. Modestul învăţător nu crede că a fost vizitat de un inspector şcolar şi de însuşi ministrulşcoalelor"[7].

Cuprins de vraja aducerii aminte la revederea locurilor copilăriei şi ale primilor ani de şcoala, Mihail Sadoveanu lasă evocarea dascălului să evolueze spre o povestire-portret: „Şi dintr-o data dintre chipurile trecutului care mă cercau unul după altul unul ramase mai desluşit şi-mi zîmbi cu dragoste în piroteala care mă copleşea. Era ***Domnu,*** Domnu' Trandafir, învăţătorul meu"[8].

După cum afirmă şi criticul Pompiliu Mareea, „întîiul intelectual zugrăvit de Sadoveanu este un dascăl, propriu învăţător"[9]. Portretul acestuia este construit simetric, aflîndu-se sub dominaţia unei trăsături esenţiale: omenia. De altfel, ca într-o demonstraţie, portretul începe cu o afirmaţie, cu un enunţ ce subliniază şi sugerează trăsături umane excepţionale: „Uite şi acum nu se pare ca Domnu nostru a fost ***un om deosebit.*** Povestirea se încheie cu un fel de concluzie, în care cuvîntul ***om*** este sublimat chiar de către autor: „În locul acela odată a trăit ***un om.***"[10]

Scriitorul recunoaşte că imaginea dascălului îndrăgit „a rămas în mintea şcolarului de altădată, căci judecînd cu mintea de acum, cînd caut să adun unele fapte pe care atunci, copil, le treceam cu vederea, găsesc cu mirare că Domnu era un om foarte năcăjit, hărţuit de administraţie, că cu greu îşi ducea gospodăria lui, că venea de multe ori amărît ca să ne dea cu dragoste învăţătura de toate zilele. Dar atunci nu, n-avea altă grijă decît să ne spuie istorii mişcătoare"[11].

Tudor Vianu afirmă despre Sadoveanu că este „un meşter priceput cînd este vorba să învie o figură sau o situaţie printr-o trăsătură unică, o imagine sau o comparaţie"[12]. Portretul, este aşezat sub semnul unei imagini dominante: un om; mai întîi portretul fizic, cu trăsături ce sugerează bunătatea, calmul şi blîndeţea: „Era un om bine făcut, puţin chel în vîrful capului, cu ochii foarte blajini. Cînd zîmbea se arătau, sub mustaţa tunsă scurt, nişte dinţi lungi cu strungă mare la mijloc."[13]

Dascălul, rămîne în amintirea lui Sadoveanu, ***un om*** şi ***un apostol,*** cu o dragoste exacerbată ce ţine mai mult de misticism, un luminător de oameni şi un slujitor al neamului. În evocarea duioasă a lui Sadoveanu fiecare dintre aceste trăsături este consemnată în secvenţe de neuitat: „Mai cu seamă explicaţiile la istorie erau minunate. Pe sub tavanul scund al clasei treceau eroii altor vremuri în cununile lor de neguri."[14].

Virtuţile morale şi didactice se completează cu aceea de bun gospodar: „Era foarte gospodăros şi-i plăcea să se facă fiecare lucru cu rînduială"[15]. De fapt, aici, portretul este încheiat în toate liniile sale esenţiale, căci după cum afirmă şi Titu Maiorescu, „meritul cel

[6] Ibidem
[7] Mihail Sadoveanu, *Domnu Trandafir*, Editura Ion Creangă, Bucureşti, 1969, p.18
[8] Ion Buzaşi, Ioan Bordean, Serafina Ambăruş-Bînţu, op.cit.,p.8
[9] Ibidem
[10] Ibidem
[11] Ibidem
[12] Ibidem
[13] Ibidem.,p.11
[14] Ibidem .,p.9-10
[15] Ibidem

BDD-A30539 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:35 UTC)

mare al nuvelelor şi schiţelor lui Sadoveanu ne apare a fi alegerea momentului psihologic în care culminează mai toate”[16]

Acest „moment psihologic” este vizita ministrului şi a inspectorului şcolar, în care trăsăturile enunţate în evocarea duioasă a scriitorului capătă concreteţe vizuală, adăugîndu-se şi altele noi: ospitalitatea, modestia, sinceritatea. Sadoveanu îşi încheie povestirea într-un ton nostalgic, sentimental: mormîntul străjuit de o cruce, cu literele tot mai şterse de vreme, este sortit uitării, dar „către ceva din sufletul lui” trăieşte în sufletele celor care au avut bucuria de a-i fi învăţăcei.

Există corespondenţa perfectă între modelul real şi varianta sa literară, respectiv între Domnu Busuioc şi Domnu Trandafir. Mihai Busuioc a fost învăţătorul lui Sadoveanu, timp de patru ani, între 1887-1891, la Şcoala Primară din satul Vatra Paşcani. Că modelul său a fost învăţătorul său Busuioc („Dom’ Sioc”) o mărturiseşte Sadoveanu însuşi: „învăţătorul meu din şcoala primară rurală de la Paşcani a fost domnul Busuioc, unul dintre cei mai pricepuţi în viaţa mea.[...] Prin domnul Busuioc am cunoscut pe Creangă şi am învăţat punctuaţia. Am învăţat şi alte lucruri bune, pe care nu le mai înşir aici, să plantez o floare, să împletesc coşuri de mlajă, să fac o pălărie din paie de secară.[17]

O altă figură de dascăl, aparţine învăţătorului ardelean, care ocupă un loc aparte în proza românească. Este vorba despre învăţătorul lui Gala Galaction, ardeleanul Constantin Jinga, un redutabil reprezentant al Şcolii Ardelene. Pentru acesta, profesiunea de dascăl este una sacră şi apostolică. Aspru şi exigent cu sine însuşi, el le pretinde elevilor săi, să dea dovadă de aceeaşi seriozitate, conştiinţă şi disciplină în muncă.

Despre dascălii ardeleni care au profesat în Muntenia şi Moldova, Nicolae Iorga în scrierea autobiografică ***O viaţă de om. Aşa cum a fost,*** are aprecieri, asemănătoare cu ale lui Gala Galaction.Învăţătorul evocat de Ioan Alexandru manifestă aceeaşi dragoste exigentă în vederea formării caracterelor şi de aceea rîndurile evocării din final transcriu un sentiment de recunoştinţă în multe generaţii de elevi: „Aspru şi blînd, iubitor fără să-şi cruţe des lacrima nesfîrşitei sale iubiri, ce ne-o purta fiecăruia în parte cîţi am trecut prin mîinile lui de pedagog, prin învăţătura lui, ne-am schimbat umil în bine, mulţi dintre noi ajungînd la Universităţi, toţi cu nesfîrşită bucurie în suflet că l-am avut pedagog”[18].

O altă trăsătură distinctivă a dascălului ardelean este patriotismul său înflăcărat. Datorită condiţiilor social-istorice ale Transilvaniei, aceşti învăţători au luptat continuu pentru înfăptuirea idealului unităţii naţionale. De pildă, învăţătorul Marin Mureşan din povestirea ***Singurătate***se înrolează în armată şi pleacă în primul război pentru întregirea neamului. Dascălul, după cum afirmă şi Cornel Regman, reprezintă expresia memorabilă a unui „romantic ciudat”[19]

Mulţi pedagogi contemporani, compară profesiunea de dascăl, cu cea a eternului învăţător, privit din perspectiva unui apostol care mîntuieşte şi sacralizează prin învăţăturile sale: „Învăţătorule, porţi numele sfînt al celui care este învăţătorul şi Mîntuitorul omenirii. Numai conlucrînd cu El vei putea împlini obiectivul cel mai înalt al educaţiei: restaurarea chipului lui Dumnezeu în sufletul copilului care vine la tine, aşteptîndu-se să fie slujit din iubire, cu răbdare şi gingăşie, prin cuvînt şi exemplu”[20].

BIBLIOGRAPHY

[16] Ibidem.,p.12
[17]Mihail Sadoveanu, *Anii de ucenicie,* Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1944, p. 14
[18]Ion Buzaşi, Ioan Bordean, Serafina Ambăruş-Bînţu, op.cit.,p.13
[19] Ibidem
[20] Ibidem

BDD-A30539 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:35 UTC)

1. Crainic, Nichifor, *Zile albe, zile negre. Memorii*, vol. I, Ed. Casa Editorială Gîndirea, București, 1999;
2. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1982;
3. Ion Buzași, Ioan Bordean, Serafina Ambăruș-Bînțu, *Învățătorii în literatura română*, Ed.Limes, Cluj-Napoca, 2004;
4. Iorga, Nicolae, *O viață de om-Așa cum a fost*, Editura N.Stroilă, București,1934
5. Sadoveanu, Mihail, *Domnu Trandafir*, Editura Ion Creangă, București, 1969;
6. Sadoveanu, Mihail, *Anii de ucenicie*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1944;

BDD-A30539 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:50:35 UTC)